

Վայրենի տղայ .

Եւրոպայի այլ և այլ կողմերը ընդարձակ անապատներ և ամայի վայրեր պակաս չեն . որոնց մէջ ատեն ատեն մարդկային տեսակի զանազան անհատներ, ոչինչ ընդհատ քան զանաան կենդանիս դուրս երեցած են : Ասոր պատճառը ուրիշ բան չէ, բայց եթէ մարդկային կրթեալ ընկերութեան այնպիսիներուն այնպէս ցաւալի վիճակին վըրայօք տեղեկութիւն չունենալը, որով անօգնական մնացած՝ բերաւոր մերձակայ վտանգներու մէջ կը թաղուին կը կորսուին : Այս դժբաղդ արարածներէն շատերը այնպէս տգեղ և գազանական կերպարանք առած են, որ բոլորովին կորսնցուցած են խօսելու կարողութիւնսն : Ասիկայ մեծ ապացոյց մի է որ մարդս որչափ կարօտ է իր նմանեացը ընկերութեան, և թէ ընկերութիւնն է որ զմարդ կը պահէ, մտքերը կը սրէ, և կը զարգացնէ օր ըստ օրէ, և մարդ քան զմարդ կտրիճ և վերագաս կ'ընէ :

Այս դժբաղդ արարածներէն մէկն էր Պետրոս անունով՝ Վայրենի տղայ¹ մականուանեալը, որուն ծնունդը ուսկիցբը վերի յիշած պատճառներնու համար գաղտնի մնացած է : Այս տղան գտուած էր 1725 թուականին Աննովէր քաղքէն 25 մղոն հեռու Հէմէլն ըսուած անտառը, բոլորովին անասնական վիճակի մէջ . ձեռաց և ոտիցը վրայ կը քայլէր, սկիւռի պէս մագրլցելով ծառերու վրայ կ'ելլէր, ու կերածն ալ խոտ և մամուռ էր : Նոյն տարուան նոյեմբեր ամսուն մէջ Աննովէր բերուեցաւ ոստիկանի մը ձեռքով : Աս ատենս տասուրիք տարուան մը կ'երենար, իսկ խօսիլ ամենեկին չէր կրնար : — Գէորդ Ս. Թագաւորին դիմացը հանեցին՝ մինչդեռ Թագաւորը կերակուրի զբաղած էր՝ հրամեց որ սեղա-

նին վրայ եղած խորտիկներէն տղուն ճաշակել տան, բայց տղան մէկէ մ'ալ համ չէր առնուր, վասն զի դեռ խոտին և մամուռին համը բերանն էր . շատ զարմացաւ Թագաւորը . և որպէս զի զանի կամաց կամաց վարժեցնէ ընտանի ուտելիքներու, ապսպրեց որ տղուն ախորժածները կերցնեն (խոտէն զատ) . և պէտք եղած խնամքն ալ վրան ընեն, որպէս զի ընկերութեան պիտանի ըլլայ : Հաղիւ թէ Թագաւորին հրամանը՝ ի գործ դրուելու վրայ էր՝ տղան յանկարծօրէն փախաւ նորէն իր առջի անտառը . ետէն ինկան՝ տեսան որ գացեր պահուրտեր էր ծառի մը ճիւղերուն մէջ ու տերեւներով զինքը ծածկեր էր . շուտ մը սղոցեցին ծառը, ու բռնեցին դարձեալ, բերին Անգլիա 1726 թուականին սկիզբը, ու ներկայացուցին Թագաւորին և մեծամեծներուն առջին : Այս երկրիս մէջ տղուն անունը Պետրոս Վայրենի տղայ մնաց ինչուան որ մեռաւ :

Պետրոս բանի մը վրայ որոշ գաղափար չունէր, զգեստ ամենեկին չէր ուզէր հագուիլ, և ոչ երբէք անկողնի մէջ կրնային պառկեցնել, հապա միշտ կ'երթար սենեկին մէկ անկիւնը քաշուած կը քնանար . ասկէց հետեւցուցին որ անշուշտ ինքը վարժած ըլլայ ծառերու վըրայ քնանալու, գիշատիչ գազաններու ճիրաններէն ազատ մնալու համար : Զայս տղան սկզբան պատուաւոր պարտի մը հոգաբարձութեան յանձնեցին, բայց ինչ որ ըրաւ չկրցաւ զանի բանի մը բերել . գէթ խօսել կամ գոնէ հնչելը սովորեցնել, բայց անօգուտ : Երբոր տեսան որ ամեն ջանք անպտուղ կ'ելլայ, առին պարոնին քովէն ու յանձնեցին հողագործի մը, ու Թագաւորէն թոյլակ մ'ալ կապեցին որ ինչուան իր մահը վայելէ : Հողագործը տարաւ զանի դպրոց դրաւ, բայց տղան (սրամիտ), վեց ամսուան մէջ հաղիւ թէ կրցաւ իր անունը արտասանել . թէպէտ և ոմանք կը վկայեն թէ տնական կենաց վերաբերեալ բաները սովորած ըլլայ : — Պըզտիկուց շատ խրտող բնութիւն մ'ու-

¹ Wild boy.

ներ, բայց յետոյ շատ ընտանեացաւ, ու մարդկութեան նշանները սկսաւ ցուցընել: Կերակրեղենի կողմանէ ոչ միայն մրսի՝ հապա նաև սկսաւ ըմպելիքներու ալ սէր ձգել, մանաւանդ դարեջրի: Անանկ կ'ախորժէր կրակին քով նստիլ՝ որ ատեն մը գտնալուն պէս ամօռները կը շարէր կրակաբանին չորս կողմը, ու ինքը դիմացը անցած, կարգաւ իւրաքանչիւր ամօռին վրայ նստելով մարմինը կը տաքցընէր: Բայց ստրկին յարգը ճանչցած չէր. ձեռքը դրամ մը անցնելուն պէս կը տանէր հողագործին կամ անոր կնկանը կու տար. (բայց կ'երևայ թէ այս դասն ալ անոնցմէ առած պիտի ըլլայ): Բնութեան այնպիսի յատկութիւն մը ունէր որ օդը աւրուելէն առաջ կը նախազգար ու տհաճութիւններ կը ցուցընէր: Շատերը շատ բաներ կը պատմեն այս զարմանալի տղուն բնութեանը վրայօք, բայց մենք համառօտութեան համար զանց կ'առնունք, միայն մէկ երկուք մ'ալ պատմելով ընթերցողաց հետաքրքրութիւնը կշտանայ. որ է, երաժշտական ձայները ախորժելով մտիկ կ'ընէր, երգ մը լսելուն պէս ականջները երկնցուցած ուրախութենէն ծափ կը զարնէր, ու լսելէն ետքը քանի մը անգամ ինքիւրեն կը կրկնէր լսած ձայնը: Իսկ իրեն հարցմունք մը ընողին բառէ մը աւելի պատասխան չէր ելլեր բերնէն: Թէ որ ուզենար քսան թուոյն անունը տալ, մինչև մատուրներովը չհամրեր չէր ըմբռնէր: Այս հարցմունքներուն պատասխանները սովորէր էր, այսինքն, թէ որ մէկը հարցընէր, դու ո՞վ ես. վայրենի տղայ եմ, կ'ըսէր. ո՞ր գտուեցար. Աննովէր. Ո՞վ գտաւ գրեղ. Գէորգ թագաւորը: 1782-ին որ իր կենացը վերջի տարին էր գարնան քաղցր օրերը մինչև կէս գիշեր երգելով կ'անցընէր. երբեմն լուսինն ու աստղերը զիտելով կը գուարճանար, երբեմն ալ արևուն ջերմութեան մէջ ժամերով կը կենար. աստեղազարդ գիշերներ կը նայէր որ տնէն դուրս ելլայ: Բարեխառն բնաւորութիւն մ'ունէր, բայց երբոր օդը ամպոտ ու ցուրտ գտնար, կը տխրէր.

բնութեամբ հանդարտ էր, բայց թէ որ մէկը հետը չարաչար իյնալով զինքը նեղացընէր, ետեէն կը վազէր ու ձեռքը խածնելով կը պոռար:

Միջահասակ էր, ծերութեան ատեն որ 70 տարուան էր՝ առողջ և վառվռուուն կերպ մ'ունէր. նայուածքը միշտ սուր ու թափանցող կ'երևար. վերջապէս նոյն հողագործին քով մեռաւ գրեթէ 73 տարուան:

Գ Ե Ր Ե Ջ Մ Ա Ն Ք

Շիրիմ՝ արձան յիշատակի է կանգնեալ յեզերս սահմանաց կրկին աշխարհաց, որ յանդիման առնէ մեզ նախ՝ զվախճան ընդունայն վշտակրութեանց կենցաղոյս, և զպատկեր մշտնջենաւոր հանգստեան. ապա զարթուցանէ 'ի միտս մեր խառն 'ի խուռն իմն յիշատակ երանական անմահութեան, որոյ հաւաստիք առաւելուն ըստ չափոյ առաքինութեան այնորիկ՝ զորոց զյիշատակն յանդիման առնէ մեզ, և յայդմ իսկ հաստատեալ կան ամենայն մեծաբանք մեր: Եւ արդարև թէպէտ չիցէ ինչ բնաւ խտիր ընդ ածին Սոկրատայ և ընդ Ներոնի, սակայն ոչ ոք է որ զկայսերն հռովմայեցոյ՝ կամիցի ունել յանտառին իւրում, թէ և ամփոփեալ 'ի սափոր արծաթի. և ոչ ոք է որ զՍոկրատայն ոչ դիցէ 'ի պատուականագոյն տեղով բնակութեան իւրոյ, թէպէտ և 'ի սափոր խեցի իցէ ամփոփեալ:

Ահա 'ի պատճառս այսր ընդաբոյս բերման առ առաքինութիւն, չիրիմք երևելի մարդկանն ազդեն 'ի մեզ սրտտառուչ իմն պատկառանս: Նոյն ազդունն ներգործէ 'ի մեզ զմիմեք 'ի տեսանել անդ զտապանս որ զսիրելիս մեր ամփոփիցեն: Եւ ահա այսր աղաղաւ 'ի տեսիլ դոյն հողակուտի որ ծածկէ զաճին մանկան սիրելոյ, 'ի գութ խանդաղատիմք՝ յիշատակաւ անմեղութեան